

TŘI SOUSEDNÍ ZEMĚ VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ: UKRAJINA, MOLDAVSKO A BĚLORUSKO

Politika Východního partnerství EU, která byla zahájena v roce 2009, zahrnuje šest postsovětských států: Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzii, Moldavsko a Ukrajinu. Toto partnerství má podporovat politické, společenské a hospodářské reformní snahy v těchto zemích a posílit tak demokratizaci a řádnou správu, zvýšit energetickou bezpečnost a ochranu životního prostředí a urychlit hospodářský a společenský rozvoj. Všichni členové s výjimkou Běloruska jsou také členy Parlamentního shromáždění Euronest.

UKRAJINA

Dramatické události, které se na Ukrajině odehrály od listopadu 2013, začaly jako prounijní protesty proti rozhodnutí tehdejšího prezidenta Viktora Janukoviče nepodepsat dohodu o přidružení s EU, která byla parafována v březnu 2012. Protesty nakonec vedly k obměně vlády a parlamentním volbám konaným v říjnu 2014, v jejichž důsledku se k moci dostaly proevropské a proreformní strany.

Po protestech hnutí Euromajdan došlo v březnu 2014 k nezákonné anexi Krymu Ruskem a separatisté podporovaní Ruskem rozdmýchali ve východní části Ukrajiny ozbrojený konflikt. Podle OSN bylo na Ukrajině od počátku konfliktu zabito více než 12 000 osob^[1]. Mezi tyto oběti je zahrnuto i 298 osob cestujících letadlem na lince MH17 společnosti Malaysian Airlines, které se 17. července 2014 zřítilo v oblasti kontrolované separatisty.

Navzdory minským dohodám sjednaným v roce 2015 a vytvoření vyjednávacích platform, jako je třístranná kontaktní skupina (OBSE, Rusko a Ukrajina) a normandská čtyřka (Rusko, Ukrajina, Německo a Francie), zpochybňují trvalý charakter příměří pravidelně propukající boje. Evropská unie zavedla hospodářské sankce proti Rusku a jejich zrušení podmínila požadavkem, že Moskva musí plně dodržovat dohodu z Minsku. Tyto sankce jsou stále v platnosti.

Jelikož Ukrajina splnila kritéria akčního plánu pro liberalizaci vízového režimu, vstoupil dne 11. června 2017 v platnost bezvízový styk, který ukrajinským občanům s biometrickým pasem umožňuje pobývat na území EU po dobu nejdéle 90 dnů. Bezvízový režim pro krátkodobý pobyt má usnadnit mezilidské kontakty a upevnit obchodní, společenské a kulturní vazby mezi EU a Ukrajinou^[2].

[1]<https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019.pdf>

[2]https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/4081/eu-ukraine-relations-factsheet_en

Dne 1. září 2017 vstoupila v platnost dohoda o přidružení, která byla prozatímně a v částečném rozsahu uplatňována už od 1. listopadu 2014. Dne 1. ledna 2016 byla bez omezení zavedena prohloubená a komplexní zóna volného obchodu (DCFTA), která představuje jeden z pilířů dohody.

Dohoda o přidružení nabízí EU i Ukrajině nové hospodářské příležitosti. Evropská unie tak upevnila svou pozici nejdůležitějšího obchodního partnera Ukrajiny. V roce 2018 představoval 42 % celkového objemu obchodní výměny Ukrajiny obchod s EU^[3].

Při prezidentských volbách konaných v dubnu 2019 porazil prezidenta Porošenka nováček Volodymyr Zelenskyj. Prezident Zelenskyj rozpustil parlament a vyhlásil urychlené volby na červenec 2019. V těchto parlamentních volbách dosáhla jeho strana „Sluha lidu“ drtivého vítězství a získala absolutní většinu 254 ze 424 křesel. V důsledku toho se funkce předsedy parlamentu i ministerského předsedy ujali členové této strany – Dmytro Razumkov, resp. Oleksij Hončaruk.

Evropská unie přislíbila uvolnit na podporu reformního procesu na Ukrajině 12,8 miliardy EUR. Z této částky už v rámci makroekonomické pomoci poskytla 2,81 miliardy EUR. Společně s Ukrajinou stanovila EU program reforem a pečlivě sleduje dosažené výsledky v několika prioritních oblastech, jimiž je boj proti korupci, reforma soudnictví, ústavní reforma a novelizace volebního zákona, zlepšení podnikatelského prostředí, zvýšení energetické účinnosti a reforma veřejné správy. Třetí a konečná splátka makroekonomické pomoci ve výši 600 milionů EUR byla dne 18. ledna 2018 zrušena, protože Ukrajina nesplnila stanovené podmínky. V červenci 2018 však EU souhlasila s tím, že v rámci programu makroekonomické pomoci vyplatí Ukrajině další 1 miliardu EUR^[4]. První splátka (500 milionů EUR) z tohoto balíčku byla vyplacena v listopadu 2018 poté, co Ukrajina splnila politické závazky, které s EU dohodla.

Komise na podzim 2014 vytvořila speciální [podpůrnou skupinu pro Ukrajinu](#), jejímiž členy jsou odborníci z orgánů EU a členských států, kteří zajišťují koordinaci a poradenství pro ukrajinské orgány v klíčových reformních oblastech.

V prosinci 2014 byla na Ukrajinu vyslána [poradní mise EU pro reformu sektoru civilní bezpečnosti na Ukrajině \(EUAM\)](#), která koordinuje mezinárodní pomoc při zvyšování civilní bezpečnosti a kromě zajišťování běžné provozní činnosti poskytuje ukrajinským orgánům také strategické poradenství, jehož součástí jsou např. školení v otázkách budování udržitelných, veřejně odpovědných a účinných bezpečnostních služeb, které by upevnilly právní stát.

A. Postoj Evropského parlamentu

Evropský parlament přijal v osmém volebním období (2014–2019) devatenáct usnesení o Ukrajině. Poslední usnesení o provádění dohody o přidružení Ukrajiny k EU bylo přijato dne 12. prosince 2018. Parlament přijal dne 25. října 2018 usnesení o situaci v Azovském moři. V roce 2018 navíc udělil Sacharovovu cenu za svobodu myšlení ukrajinskému filmovému režisérovi Olegu Sencovovi, který byl v Rusku

---

[3][https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/639307/EXPO_STU\(2019\)639307_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/639307/EXPO_STU(2019)639307_EN.pdf) – s. 21

[4]https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_18_6600

odsouzen ke 20 letům odnětí svobody za to, že protestoval proti nezákonné okupaci Krymu ze strany Ruska.

B. Meziparlamentní spolupráce

Evropský parlament realizuje v rámci podpory demokracie na Ukrajině rovněž rozsáhlý program budování kapacit ukrajinského parlamentu (Nejvyšší rady). V tomto úsilí se řídí doporučeními vydanými misí, která se pod vedením bývalého předsedy Evropského parlamentu Pata Coxe uskutečnila od září 2016 do února 2017 za účelem posouzení potřeb Nejvyšší rady.

Parlament dále vede mediační proces, tzv. dialog Jeana Monneta, kterého se účastní předseda Nejvyšší rady a předsedové poslaneckých klubů a který slouží ke sledování realizace těchto doporučení.

Právní rámec pro podporu a pomoc s budováním kapacit poskytovanou Parlamentem tvoří dohoda o společném záměru, kterou dne 3. července 2015 podepsal Evropský parlament s Nejvyšší radou, a dohoda o administrativní spolupráci, již v březnu 2016 podepsali generální tajemníci obou parlamentů.

Ve dnech 13. a 14. března 2019 proběhla ve Štrasburku devátá schůze Parlamentního výboru pro přidružení Ukrajiny k EU. Výbor v závěrečném prohlášení a doporučeních znovu potvrdil, že rozhodně podporuje svrchovanost a územní celistvost Ukrajiny v jejích mezinárodně uznávaných hranicích. Ocenil úsilí, které Ukrajina od roku 2014 vynakládá na reformní proces navzdory velmi nepříznivým podmínkám. Rovněž zdůraznil, že pro úspěch celého reformního procesu a pro završení reformy soudnictví má naprosto klíčový význam účinný boj proti korupci^[5].

C. Sledování průběhu voleb

Evropský parlament velmi aktivně sleduje volby na Ukrajině, kam v letech 2014 a 2015 vyslal pozorovatelskou misi ke sledování prezidentských, parlamentních i místních a v roce 2019 ke sledování prezidentských a parlamentních voleb.

Volby do ruské Dumy proběhly na celém území Krymu dne 18. září 2016, avšak Úřad pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE/ODIHR) je nesledoval. Dne 18. března 2018 se na Krymu konaly i volby ruského prezidenta, které EU odsoudila a v reakci na ně zavedla nové sankce^[6]. Dne 11. listopadu 2018 se ve východních regionech země konaly „prezidentské a parlamentní volby“. Evropská unie tyto volby neuznala a považuje je za nezákonné a odporující liteře a duchu minských dohod.

MOLDAVSKO

Dne 27. června 2014 podepsala EU s Moldavskem dohodu o přidružení, jejíž součástí je prohloubená a komplexní dohoda o volném obchodu (DCFTA), která vstoupila v platnost v červenci 2016. Dohoda o přidružení prohlubuje politické a hospodářské vazby Moldavska s EU. Obsahuje reformní plán v oblastech, které mají zásadní význam

---

[5] <http://www.europarl.europa.eu/delegations/cs/d-ua/activities/inter-parliamentary>

[6] <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/05/14/ukraine-eu-adds-five-persons-involved-in-the-organisation-of-russian-presidential-elections-in-illegally-annexed-crimea-and-sevastopol-to-sanctions-list>

z hlediska řádné správy a hospodářského rozvoje, a prohlubuje spolupráci v několika odvětvích. Moldavsko se podepsáním této dohody zavázalo k reformě své vnitřní politiky v souladu s právními předpisy a zvyklostmi EU. Plán uplatňování dohody o přidružení je stanoven v revidovaném programu přidružení na období 2017–2019 se 13 hlavními prioritami, který byl přijat v srpnu 2017. Aby Moldavsko mohlo tento ambiciózní plán realizovat, poskytuje mu EU významnou podporu.

V dubnu 2014 se Moldavsko stalo první zemí Východního partnerství, která využívá výhod plynoucích ze zrušení vízové povinnosti. Po skandálu s bankovními podvody v roce 2014 však byla pomoc EU dočasně pozastavena. Avšak poté, co na konci roku 2016 byla mezi Moldavskem a Mezinárodním měnovým fondem uzavřena dohoda o programu, jehož hlavním účelem je stabilizace moldavského bankovního sektoru, EU vyplácení rozpočtové pomoci obnovila. Dvoustranná pomoc Moldavsku z prostředků evropského nástroje sousedství se v letech 2014 až 2017 pohybovala mezi 335 miliony a 410 miliony EUR. V září 2017 byl přijat nový víceletý program EU na období 2017–2020 (284 až 348 milionů EUR), který se zaměřuje na následující prioritní oblasti: hospodářský rozvoj a tržní příležitosti, posilování institucí a řádné správy, včetně právního státu a bezpečnosti, konektivitu, energetickou účinnost, životní prostředí a změnu klimatu a na mobilitu a mezilidské kontakty.

Parlamentní volby v Moldavsku, které se konaly v roce 2014, vedly k vytvoření koalice liberálů a demokratů, přestože nejvíce hlasů získala proruská Socialistická strana. Složení vlády se však několikrát změnilo a došlo také k dramatické změně stranické příslušnosti poslanců, což vedlo ke změnám na politické scéně a poukázalo na politickou nestabilitu v zemi. V prezidentských volbách na podzim 2016 zvítězil proruský kandidát Socialistické strany Igor Dodon.

Vládnoucí koalice přijala v červenci 2017 nový volební zákon, kterým navzdory negativním názorům Benátské komise, Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva a několika vedoucích představitelů EU zrušila poměrný a zavedla smíšený systém. Nyní je 51 poslanců voleno v jednomandátových volebních obvodech a 50 poslanců se volí poměrným systémem. V parlamentních volbách konaných v únoru 2019 znovu zvítězila Socialistická strana (35 křesel), po níž následovala Demokratická strana (30 křesel), blok ACUM (26 křesel) a strana Šor (7 křesel). V červenci 2019 vznikla pod vedením ministerské předsedkyně Maiy Sanduové koaliční vláda z bloku ACUM a ze Socialistické strany.

Hlavním problémem Moldavska zůstává otázka separatistického regionu Podněstří, který jednostranně vyhlásil nezávislost. Evropská unie se jako pozorovatel účastní jednání 5+2 o vyřešení podněsterského konfliktu a podporuje jeho úplné mírové urovnání, které by respektovalo svrchovanost a územní celistvost Moldavska a přiznalo by Podněstří zvláštní status. Čas od času navíc dochází v důsledku zvláštního statusu Gagauzsko ke vzniku politického napětí mezi Kišiněvem a Komratem – hlavním městem Gagauzsko.

A. Postoj Evropského parlamentu

Evropský parlament přijal 4. července 2017 [stanovisko](#) k návrhu Komise poskytnout Moldavsku makrofinanční pomoc ve výši maximálně 100 milionů EUR. Parlament zdůraznil, že tato pomoc by se měla využít na podporu hospodářského a sociálního

rozvoje této země, a poukázal na to, že uvolnění makrofinanční pomoci se váže na respektování účinných demokratických mechanismů, včetně parlamentního systému a právního státu. V červenci 2018 došlo v návaznosti na zrušení platnosti voleb do místního zastupitelstva v hlavním městě Kišiněvě, které vyhrál opoziční kandidát Andrei Năstase, ke zmrazení první splátky makrofinanční pomoci.

B. Meziparlamentní spolupráce

Vztahy EU s Moldavskem byly posunuty na formální úroveň v roce 2014 podepsáním dohody o přidružení. První setkání Rady pro přidružení Moldavska k EU se konalo dne 16. března 2015 a šesté setkání Parlamentního výboru pro přidružení Moldavska k EU proběhlo v dubnu 2018 v Kišiněvě^[7]. Výbor v konečném prohlášení a doporučeních vybízí moldavské orgány k tomu, aby se soustředily na zajištění většího blahobytu a účinnější prosazování zásad právního státu a také na další práci na uplatňování dohody o přidružení a na budování prohloubené a komplexní zóny volného obchodu. Výbor upozornil na úlohu občanské společnosti při sledování toho, jak se uplatňuje dohoda o přidružení, a připomněl význam plurality sdělovacích prostředků a ochrany nezávislých médií a svobody slova. Na závěr položil mimořádný důraz na boj proti korupci a praní špinavých peněz a na potřebu podporovat nezávislou a řádně fungující justici.

C. Sledování průběhu voleb

Parlament byl přizván ke sledování průběhu všech parlamentních voleb, které se v poslední době v Moldavsku konaly. Jeho delegace rovněž sledovala prezidentské volby v roce 2016. V únoru 2019 Parlament pozoroval parlamentní volby v Moldavsku a konstatoval, že hlasování proběhlo bez větších incidentů a bylo obecně dobře zorganizováno. Vyjádřil však znepokojení nad údajnými případy, kdy byli občané v rámci organizovaného přesunu voličů z Podněstří autobusy placeni za hlasování pro určitou stranu. V předběžné zprávě Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva se uvádí, že kampaň byla poznamenána údajným tlakem vyvíjeným na státní zaměstnance, závažným podezřením, že docházelo ke kupování hlasů voličů, a zneužíváním státních prostředků.

BĚLORUSKO

V posledních desetiletích jsou vztahy EU s Běloruskem poznamenány kvůli neustálému porušování lidských a občanských práv v této zemi napětím. Od roku 2015 však Bělorusko zaujímá k EU a Východnímu partnerství otevřenější postoj. Jeho vztahy se západními zeměmi se zlepšily a Bělorusko hrálo také významnou úlohu hostitele jednání o ukrajinské krizi zprostředkovaných Evropskou unií. EU se na oplátku zavázala k politice „kritické angažovanosti“ vůči Bělorusku popsané v [závěrech Rady](#) ze dne 15. února 2016.

Evropská unie odsuzuje dobře zdokumentované případy porušování lidských práv v Bělorusku, Brusel je však zároveň nakloněn další angažovanosti EU a odvětvové spolupráci za podmínky, že se tento vztah bude zakládat na společných hodnotách,

---

[7]http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/141500/1150543-5_VE.pdf

dodržování všeobecných základních práv, zásad právního státu a lidských práv, a to i pokud jde o trest smrti.

Rada dne 25. února 2016 rozhodla, že neprodlouží restriktivní opatření vztahující se na 170 osob a tři společnosti, které už byli ze seznamu vymazány. Prodloužila však platnost ostatních opatření, včetně zbrojního embarga, zmrazení majetku a zákazu vstupu na území EU pro čtyři osoby uvedené na seznamu v souvislosti s nevyřešeným zmizením dvou opozičních politiků, jednoho podnikatele a jednoho novináře. Rada prodloužila platnost stávajících restriktivních opatření do 28. února 2020^[8].

V roce 2016 obnovila EU s Běloruskem dialog o lidských právech, přičemž zatím poslední kolo jednání proběhlo v červenci 2017. V roce 2016 byla s cílem vytvořit fórum pro politický dialog na úrovni vysoce postavených úředníků ustavena koordinační skupina EU a Běloruska. Tato skupina má především řídit spolupráci mezi EU a Běloruskem a dohlížet na další rozvoj jejich vztahů. V dubnu 2018 proběhlo její páté setkání, na němž EU opět zdůraznila, že je zapotřebí provést rozsáhlou reformu volebních zákonů a že se rozhodně staví proti trestu smrti^[9].

Bělorusko se aktivně účastní dvoustranných i vícestranných formátů Východního partnerství. V roce 2017 byla uzavřena jednání o partnerství v oblasti mobility a v současné době probíhají jednání o dohodě o zjednodušení vízového režimu a o dohodě o zpětném přebírání osob. Obě strany jsou nyní v závěrečné fázi diskuze o prioritách partnerství, což má být první dokument podepsaný mezi Běloruskem a EU.

Navzdory nezpochybnitelnému pokroku je však stav lidských práv v Bělorusku i nadále znepokojivý. Zlomový moment v bilaterálních vztazích nastal v únoru a březnu 2017, kdy bylo Bělorusko svědkem několika vln protestů. Evropská unie rozhodně odsoudila tvrdý zákrok proti pokojným demonstrantům. Kromě toho byl v roce 2017 vykonán trest smrti nad dvěma vězni a v květnu 2018 nad dalšími čtyřmi osobami. Bělorusko tak zůstává poslední zemí na evropském kontinentu, která uplatňuje trest smrti. Pravidelně, avšak zatím neúspěšně jsou vyvolávány diskuze o možném moratoriu na výkon trestu smrti, jejichž konečným cílem je tento trest zcela zrušit.

A. Postoj Evropského parlamentu

Evropský parlament přijal několik usnesení, v nichž kritizuje Bělorusko kvůli politickým vězňům, omezování svobody sdělovacích prostředků a občanské společnosti, nedodržování lidských práv, včetně výkonu trestu smrti, a zmanipulovaným parlamentním volbám. V usnesení ze dne 19. dubna 2018 pak podpořil kritickou angažovanost EU vůči Bělorusku pod podmínkou, že Bělorusko přijme konkrétní opatření k demokratizaci společnosti a bude dodržovat základní svobody a lidská práva. Zejména pak Bělorusko vyzval, aby se připojilo k celosvětovému moratoriu na používání trestu smrti, což by bylo prvním krokem na cestě k jeho trvalému zrušení. Ve svém usnesení ze dne 4. října 2018 Parlament opětovně odsoudil pronásledování a zadržování novinářů a zástupců nezávislých sdělovacích prostředků

---

[8] <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/02/25/belarus-eu-prolongs-arms-embargo-and-sanctions-against-4-individuals-for-one-year>

[9] https://eeas.europa.eu/delegations/belarus_en/43689/EU-Belarus%20Coordination%20Group%20met%20for%20the%20fifth%20time

a znovu vyzval k většímu dodržování demokratických zásad, právního státu, lidských práv a základních svobod.

B. Meziparlamentní spolupráce

Evropský parlament neuznává běloruské Národní shromáždění kvůli způsobu, jakým v Bělorusku probíhají volby. Z tohoto důvodu s ním ani neudrhuje dvoustranné vztahy. Delegace Parlamentu pro vztahy s Běloruskem se místo toho pravidelně schází s členy běloruské opozice a občanské společnosti, aby s nimi diskutovala o politickém a hospodářském vývoji v zemi. Splnění kritérií OBSE pro konání voleb je základní podmínkou pro přizvání Běloruska do Parlamentního shromáždění Euronest (to znamená, že dokud nebudou dodržovány demokratické normy týkající se průběhu parlamentních voleb, nemohou běloruští poslanci zasedat v Parlamentním shromáždění Euronest a jeho různých orgánech). Delegace Evropského parlamentu však podnikly do Běloruska několik cest, např. v červnu 2015, červenci 2017 a říjnu 2018.

C. Sledování průběhu voleb

Parlament nebyl Běloruskem přizván ke sledování průběhu voleb od roku 2001. Poslední parlamentní volby se konaly 11. září 2016 a sledovaly je pozorovatelské mise Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva OBSE (OBSE/ODIHR) a Parlamentního shromáždění Rady Evropy (PACE). Datum konání nových parlamentních voleb je stanoveno na 17. listopadu 2019.

Mario Damen
11/2019

